roc că poetul Vasile era pe-acolo şi cu mare greutate reuşi să le despărţească. Frăsina fu sgăriată la obraz, iar Aristiţei i se desprinsese cocul.

— Vezi că nemerisem bine cu cărţile, zicea cucoana Nastasia nepotului ei, după ce plecaseră văduvele; sfădălie pentru un om de roş cu scărbă la aşternut.

Cucoana Agripina trimesese inapoi Aristiţei toate prezenturile (cadourile, cum ziceau ele) pe cari le avea de la dănsa şi in curĕnd primi pe ale sale. Din pricina Aristiţei, Negradi aflase legătura femeii sale cu Forăscu şi acum ea era nevoită să'l vadă foarte rar. Turburarea era la culme in casă, Negradi se făcuse şi mai posomorit decăt inainte, sgărcenia lui devenea şi mai mare şi se credea că plănuesce ceva. Pentru toate aceste lucruri, Agripina se hotărî să resplătească prietinei sale; ea vorbi de mai multe ori lui Forăscu, care era şi el inciudat impotriva Aristiţei; amăndoi se sfătuiră să dea afară din slujbă pe fratele ei numit de curĕnd vameş la Prisăcani. Hristea, care avea acum nevoe de Forăscu, se puse să lucreze pe lăngă prefect. Acesta tocmai căuta o slujbă unui nepot al deputatului Guzgan, aşa incăt peste vre-o două sĕptămăni Costică Uluceanu fu scos din păne, pentru neregularitate in indeplinirea datoriei şi alte pricini. Perderea postului de la Prisăcani fu o mare lovitură pentru Uluceanu şi sora lui; Aristiţa trăea dintr'o pensie remasă de la reposatul ei soţ, fost comisar la Galaţi, precum şi din ceea ce-i mai dedea frate-sĕu. Costică remase pe uliţi şi sora lui era desnădăjduită ; 'şi poate inchipui cineva ce ură prinseră ei in potriva «scorpiei»;

Frăsina Alimpici insă nu mai putea de bucurie. In adevĕr, ce nenorocire poate fi mai mare pentru un român, decât perderea unui post? Şi ce post! locurile la vamă sunt unele din cele mai căutate de nepoţii lui Traian, căci in căţi-va ani 'ţi ridică un om care vrea s'ajungă ceva şi să pricepe la treabă; un vameş are o mulţime de venituri la indemână: peşcheşuri de-ale negustorilor cari fac negustorii regulate cu dênsul, bacşişuri de-ale acelora cari fac negustorii neregulate cu toată lumea, şi câte şi mai câte. Uitasem să adaog că vameşul mai primeşte pe de-asupra şi-o leafă de la stăpânire.

Costică Uluceanu era tipul cel mai desĕvĕrşit al adevĕratului român: el nu câştigase şi nu cheltuise un ban in viaţa lui, care să nu cadă direct sau indirect in sarcina statului; in şcoală fusese bursier până la vĕrsta de nouĕ-spre-zece ani; de atunci icoace trăise ca amploiat plătit de guvern şi nu avea altă ambiţie de cât să capete la bĕtrâneţe o mică pensioară, cu care să o ducă cât ii va mai da Dumnezeu zile; nu-i mai remânea decât şi la moarte să-l ingroape tot pe cheltueala statului.

Acum insă poziţia lui era cam grea, şi cum ajunse in Peatra se dĕdu in partea lui Buduşcă şi a celor-lalţi nemulţămiţi. Cât despre Frăsina Alimpici şi cei-l-alţi de la cari să trăgea tot rĕul, căuta să-şi resbune pe toţi şi indemnâ pe soru-sa să scrie o scrisoare Agripinei, prin care să-i arate că nu ea era vinovată de vorbele ce se respândiseră, ci prietina ei Frosa. Cum aflâ cucoana Agripina de una ca aceasta, se hotărâ să nu mai vor-

bească nici cu Alimpicioaia, şi intr'o zi, când o zări că vine la dênsa, mai nu o dêdu afară. Peste câte-va zile vêrul ei scriitorul Alimpici fu şi el dat afară dela canţilerie, prin mijlocirea lui Sotir şi a lui Forăscu, cari deveniseră de cât-va timp prietini şi cu prefectul.

Mai rêu decât toate era că ajutorul de primar Savel Cămărăscu umbla să se insoare după cât vorbea lumea, aşa incât cele doue vêduve 'şi atrăseseră o mulţime de nenorociri pe capul lor şi vîrîseră şi pe alţii in primejdie fără a trage nici un folos. Se zicea că fratele subprefectului 'şi pusese ochiul pe Aglaea, cumnata doctorului Marinescu, şi că chiar se pregătiseră lucrurile pentru logodnă. I-şi poate inchipui cineva desperarea ibovnicelor lui Savel, când auziră această veste. Aristiţa zicea că, dacă ceea ce se aude 'i adevêrat, are să tragă cu pistolul in Cămărăscu şi după aceea intr'ênsa. Frăsina scrise de doê ori vênzătorului ei să vie la dânsa şi să-i dea lămuriri; dar nu primi nici un rêspuns, aşa incât şi ea vorbea acum să-şi facă samă, să se otrăvească, să dea cu cuţitul in Aglaea, şi multe alte grozăvii, cari de s'ar fi implinit, ar fi pus in cea mai mare turburare capitala judeţului Neamţu.

Alimpici ştia foarte bine că perderea postului de la cancelarie era datorită lui Forăscu. Vara lui, pentru ca să-l rêsbune, se duse la cucoana Săftica, femeea advocatului, şi 'i istorisi pe larg toate năzdrăvăniile bărbatului ei.

— Me mir, soro dragă, că n'ai aflat până acuma de una ca asta; şi câţi ştiu că Mitică trăeşte cu Negrădoaia...

Săftica nu ştia ce să respundă şi-o apucâ plânsul.

— Vai de mine! vai de mine, auzi dumneata păcate! de aceea nu mai stă dumnealui p' acasă şi când vine mĕ batjocoreşte intr'una!

Şi cucoana Săftica 'şi aducea aminte o mulţime de imprejurări, cari o făceau să creadă şi mai mult cele ce-i spunea prietina ei.

Din această zi femeia lui Forăscu se făcu tristă şi nu mai eşea nicăiri. Ea ţinea la bărbatul ei, pe care 'l ţinea omul cel mai inţelept de pe lume. Adeseori copii ei o suprindeau plângĕnd, dar ea nu se jeluia la nimeni. Când intreba pe bărbatul sĕu unde se duce, acesta 'i respundea: nu'i treaba ta să ştii unde mĕ duc şi ce fac. Odată, ne mai putĕnd răbda, nu-l lăsă să iase inainte de-a'i spune unde merge; Forăscu o 'mbrânci zicĕndu-i: hai fugi de-aici, eşti o dobitoacă!

— Te duci la Agripina! am aflat tot, strigâ ea şi leşină indată.

De atunci se respândiră prin oraş o mulţime de veşti; intre altele se zicea că advocatul 'şi bătuse nevasta.

Pe la Negradi lucrurile mergeau ca şi mai nainte. Cucoana Agripina nu mai vorbea cu bărbatul ei decât la masă, şi atunci foarte puţine cuvinte, mai mult pentru ochii slugilor şi-a copiilor. Forăscu nu se mai arătâ de loc pe la curte, ştiind foarte bine că infăţişându-se ar fi pricinuit mănia lui Negradi şi vr'o sfădălie foarte primejdioasă cu dĕnsul; el se aştepta in fie-care zi să primească de la bărbatul Agripinei vr-o inştiinţare că de acum inainte nu mai este advocatul sĕu, şi se intreba dacă fă-

cu bine jertfind un căştig insemnat şi sigur unei dragoste nu prea infocate. Vĕzĕnd insă că Negradi nu zicea nimica, incepu să creadă că deputatul plănueşte vre-o resbunare, care să-i fie mai simţitoare decăt nişte palme date in public.

El sfătui pe Agripina să se slujească de cuconul Dimitraki ca mijloc de impăcare intre dănsa şi Alecu; Dimitraki nu mai putea să incredinţeze pe fratele sĕu că toate cele ce auzise şi se vorbeau prin tărg erau nişte clevetiri fără nici-un temeiu; pe de altă parte Forăscu făgădui lui Hristea cel mai mare sprijin in procesul ce i se pregătea, dacă va reuşi să-l desvinovĕţească in faţa lui Negradi. Hristea, care avea să stea bine cu toată lumea, se jură pe toţi sfinţii că are să-l scape din incurcătură.

In acest timp Iorgu se insănătoşise mai pe deplin şi se gătea să se intoarne la munte. El aflase de toate intĕmplările cari aduseră atăta nelinişte in familie şi părea foarte măhnit, cu atăt mai mult cu căt nu putea să se amestece intru nimic; tatăl sĕu vorbea foarte rar cu dĕnsul şi mai tot timpul de afaceri şi de negustorii; căt despre mama lui nici nu găndea să aducă vorba despre cele petrecute, atăt 'i părea de smintită şi fără judecată. Agripina ţinea cu toate acestea la dănsul şi in tot timpul boalei 'i dovedi multă iubire şi durere de inimă; ea 'i vorbea adese-ori de viitorul lui, de planurile de insurătoare care-i treceau prin minte, de Maria şi de barbaria tată-sĕu, pe care 'l asemăna c'un ienicer.

— Uf! aşi vrea să vĕd pe Maria măritată, să te vĕd pe tine cu ceva parale ca să te poţi in-

torna in străinătate, şi apoi să-i arĕt eu dumisale; crezi că mai este chip de trăit cu un om care stă toată ziua posomorît, caută intr'una sfezi? lasă că a remas casa de rîs din pricina sgărceniei lui; apoi acuma a inceput a mai scoate şi prepusurile cele mai deşanţate! Nu mai este chip de trăit! s'a isprăvit!

Şi cucoana Agripina se plimba furioasă prin odae.

Dintre fetele din Peatra cari inebuneau după Iorgu, Profira era cea mai nebună din toate. Din seara când 'l vĕzu pentru intăia dată la Forăscu, ea se amoriză de dĕnsul şi nu visa decât la el. Dacă i se intâmpla să'l zărească la plimbare sau la doctorul Marinescu pe unde Iorgu incepuse a se duce mai des, era fericită toată ziua şi cuconul Lascaraki se minuna de veselia ei. Pe unde se ducea ea nu vorbea şi nu intreba decât de Iorgu, astfel încât lumea şi incepu să vorbească de dragostea ei, şi anume: că fata lui Petreanu moare după băiatul lui Negradi, că băiatul lui Negradi moare după fata lui Petreanu, şi tatăl băiatului după averea fetei tatălui. Pe de altă parte, Profira se imprietenise straşnic cu Maria, căreia ii aducea intr'una prezenturi.

Cuconul Lascaraki, care ţinea la fiica lui ca la ochii din cap, pricepu dela o vreme gândurile Profirei şi căută să o intrebe dacă nu i-ar plăcea să aibă pe Iorgu drept bărbat.

Profira se roşi şi 'şi ascunse obrazul cu mânile.

— Ale tinereţei valuri! zise el cucoanei Nastasia Bogoslov, care se afla faţă; nu ai nevoe să te superi de una ca asta, drăguţă. Lasă că regu-

lăm noi impreună treaba şi peste o lună jucăm cu toţii la cununie.

Lascaraki avea prea mare incredere in averea lui şi in educaţia ce dĕduse fetei, pentru a crede că ar fi cine-va atăt de neghiob in Peatra incăt să nu sară in sus de bucurie la ideia că poate să-i fie ginere.

Lucrurile păreau a fi plănuite de mult in casă, dar până acuma nu se luase nici o hotărire din pricina rĕcelei lui Iorgu. Petreanu dĕduse adeseori a 'nţelege lui Negradi că i-ar plăcea foarte mult o incuscrire cu dĕnsul; dar se părea că ei vorbiseră mai mult in şagă.

In sfărşit, intr'o zi, cucoana Nastasia fu trimisă la Negradi in stărostie.

Vĕduva protopopului era renumită pentru asemenea treburi; dumneaei vorbi ăntăiu cu cuconul Dimitraki, care nu s'ar fi impotrivit de loc la o incuscrire cu Petreanu; el era insă un om cuminte şi ştia foarte bine că Iorgu nu uitase incă de tot Parisul pentru ca să se insoare cu o sluţenie ca Profira. Ori cum fie, el făgădui cucoanei Nastasichii că va face toate chipurile să induplece pe băeat. Agripina auzi cu multă bucurie cele ce 'i spunea stărostoaia şi-i spuse că intru căt o priveşte pe dĕnsa să nu aibă nici o teamă. In adevĕr, o căsătorie intre Iorgu şi Profira ar fi impăcat pe Negradi cu băeatul lui, ar fi făcut o poziţie acestuia şi o mulţime de incurcături puteau să fie inlăturate. Cucoana Agripina se mai găndea că indată după Iorgu va putea să mărite şi pe Maria, aşa incăt să remănă cu totul liberă. Hristea

o sfătuia şi el să silească pe Iorgu s'o ia numai decăt pe Profira.

— Când are o fată aşa zestre, nu se mai uită cine-va la piele, zicea el cucoanii Agripinei.

Forăscu insă, care auzise vorbindu-se de căsătoria lui Iorgu cu Profira, se hotărî să o impiedece numai decăt; planul lui era de-a-l insura cu cumnata lui Marinescu, Aglaea, care era vară primară cu dĕnsul.

Nu e vorbă, şi Savel Cămărăscu făcea curte Aglaii, dar nu o ceruse incă, macar că lumea ţinea lucrul drept sigur; Forăscu şi Marinescu erau gata să se impotrivească unei căsătorii intre ajutorul de primar şi Aglaia, indată ce ar fi simţit că Iorgu ar avea şi el de gănd să-o ia.

Acela insă care primi cu mai multă mulţămire pe cucoana Nastasia, fu Alecu Negradi; el se mira cum Petreanu putea măcar să se indoiască că nu ar lăsa pe Iorgu să ia pe Profira. Cucoana Nastasia Bogoslov se intoarse voioasă la Lascaraki şi-l incredinţă că lucrurile merg căt se poate de bine şi că poate să nu aibă nici o grije.

Negradi nu vedea in căsătoria lui Iorgu decăt o afacere minunată.

— Cel mai bun prilej să scap de dĕnsul, 'şi zicea el; de acuma poate să se ducă unde i-o plăcea şi să cheltuească căt va voi; ba incă aşi putea să trag şi eu ce-va folos din insurătoarea lui: in incurcăturile in cari mĕ aflu vĕd că o să am şi in curănd nevoe de-o mulţime de bani, şi cine ar putea să mĕ 'mprumute mai cu uşurinţă decăt Lascaraki?

Iorgu se afla in acest timp la femeia doctorului

Marinencu; acesta plecase iarăşi pentru căte-va zile la Neamţu, nu ca să caute vre-un bolnav, ci ca să vĕndă nişte cai. Pe când lumea credea că băiatul lui Negradi face curte Aglaii, el se folosea de această veste pentru a curteni pe sora ei; nevasta lui Marinescu era tĕnără şi frumuşică şi nu ţinea deloc la bărbatul ei; nu'i trebui mult timp lui Iorgu ca s'o induplece; de căte-va zile el inlocuise pe Marinescu şi, ca un adevĕrat prietin, indeplinea in lipsă'i toate datoriile dintre soţi.

Când se intoarse, cucoana Agripina ĕl vesteşte despre solia cucoanii Nastasiei; la inceput Iorgu nici nu voi s'o creadă şi rĕspundea bătĕndu'şi joc de Petreanu, de Profira şi de tot neamul lor; vĕzĕnd insă că nici moşul Dimitraki nu glumeşte, prinse oare-care teamă să nu fie lucrul adevĕrat.

— Mai degrabă m'aşi spănzura decăt să mĕ 'nsor cu dihania aceea! le zicea el.

— Dar are bani, măi băiete, intimpină moş Dimitraki; poţi să te duci cu dĕnsa şi la han-tătarul şi să'ţi baţi mendrele cum vei voi tu.

— Aşa mi-aşi bate mendrele de bine incăt după trei sĕptĕmăni ar cere să se despartă; mai nemerit e să lăsăm lucrurile cum sunt; am eu alte planuri in cap; dacă'mi veţi da pace, vi le-oiu spune mai tărziu.

Negradi, cum ĕl vĕzu pe Iorgu, ĕl chemă la dĕnsul in odaie; acesta inţelese de ce e vorba şi era gata pentru ori-ce intĕmplare.

— Altă poznă! suspină coconul Dimitraki când ĕi vĕzu singuri.

— Negradi intrebă mai intăi pe Iorgu dacă s'a insănătoşat de tot şi dacă ar fi in stare să se in-

toarcă la munte ca să iea din nou administrația moșiei.

Iorgu era foarte bine; acum insă ĕi plăcea să stee in Peatra, așa incăt respunse că i-ar mai trebui vre-o douĕ-trei sĕptĕmăni de odihnă innaite de-a se pune serios pe lucru.

— Ori-cum fie, mai curĕnd sau mai tărziu are să trebuiască să te intorci; după căt vĕd eu insă, mi se pare că nu'ți prea place să stai la țară; de aceea am găsit un mijloc să'ți fac pe placul tĕu și anume să te 'nsor...

Iorgu stătea in picioare; era cam galben și se uita țintă la tatăl sĕu.

— Ași fi curios să știu și eu cu cine, ori căt de puțin interesat ai crede că sunt in chestie....

— Lasă vorbele la o parte; trebue să fi aflat prin casă că Petreanu vrea să te aibă drept ginere și că de hatărul meu are de gănd să mărească zestrea fetei cu cinci mii de galbeni; iată ce vream să'ți spun și nu mĕ indoiesc că'ți face plăcere...

— Imi face plăcere in adevĕr să te aud vorbind in interesul meu; vĕd cu mulțumire că ai inceput să me tratezi altfel de-o bucată de vreme, de și nu am fost nici odtată vinovat. Căt despre fiica lui Petreanu, ar putea tatăseu să mărească zestrea cu cinci-zeci de mii de galbeni, că tot nu ași lua-o.

— Ai nebunit?

— Nu am nebunit deloc și știu foarte bine ce vorbesc; eu nu mĕ 'nsor pentru bani; caut inainte de toate să'mi placă nevasta...

— Și eu ĕți spun că trebue să iai numai decăt

pe Profira; ai să aibi banii tĕi şi mĕ scapi şi pe mine de-o mulţime de buclucuri... cred că de astă dată cel puţin ai să mĕ asculţi.

— Sunt gata să te ascult in ori-ce, numai intru cât priveşte insurătoarea mea, nu.

— Nu eşti in toate minţile astăzi; ĕţi cade norocul in palmă, şi tu ca un năuc fugi de el; crezi că are să ţi se mai arate aşa prilejuri? nici o-dată!... Mie'mi trebue să iai numai decât pe Profira; de aceea fii bun şi te gândeşte şi să'mi dai respunsul hotărit mâine dimineaţă; dacă nu ai de gând să faci ce'ţi cer eu, mâine seară ai să te intorci numai decât la munte.

— Respunsul meu l'am dat şi nu am nevoe să mĕ mai gândesc...

— Bine, bine... vom vedea... vom vorbi mâine dimineaţă.

Negradi remase pe gânduri şi'şi ascundea cu greu mânia in potriva fiului seu, pe care trebuia să'l cruţe de astădată, de vreme ce cu sila nu ar fi ajuns la nimica. El se gândea ce să facă cu Iorgu, dacă acesta s'ar impotrivi cu totul voinţei sale; d'abia putea să'şi stăpânească furia. Şi de astădată planurile sale se duceau in vĕnt! Şi fiul seu, in loc să caute a se impăca cu dĕnsul insurându-se cu o fată bogată, se arăta şi mai neascultător decât totdeuna.

— Voiu aştepta până mâine, ĕşi zicea el din nou.

Pe când se petreceau toate aceste lucruri in casă la Negradi, Maria ducea o viaţă din cele mai triste. Unde erau iluziile ce şi le făcea când era in pension la Dresda! I se părea că fericirea

ei nu durase decăt in timpul căt fusese in şcoală, şi că de acum se incepea pentru dênsa un traiu lipsit de ori-ce petreceri mai inalte. In jurul ei nu vedea decăt intrigi de mahala, şi chiar in familia ei, necurmate sfezi; Iorgu era sfădit cu tatăl-seu şi mama ei părea că nu poate să mai sufere pe Negradi. De-o bucată de vreme ei vorbeau foarte rar, şi cucoana Agripina avea alte griji. Ea stetea mai tot timpul la piano. Din cănd in cănd mai scriea căte-o scrisoare unei prietine a ei din Saxonia şi'i aducea aminte de frumosul vers al lui Schiller din Don Carlos:

«Die schönen tage in Aranjuez sind nun zur Ende!»

De la Valerianu, Maria nu mai primise nici o veste; numai intoarcerea lui ar fi măngăiat-o, şi el era acum departe; auzise de la Iorgu că fusese bolnav şi că nu putea să ştie cănd va fi din nou in Peatra. Ea se temea ca Valerianu să fie inceput a o uita, şi se găndea pe de altă parte la puterea iubirei ce-o insufleţea. Nădejdea ca şi intristarea pĕtrund cu repeziciune in inimele tinere, şi la cea mai mică veste, Maria credea că va vedea in curĕnd pe iubitul ei şi că acesta o va cere in căsătorie; şi nu se indoia că şi părinţii ei trebuiau să fie mulţumiţi dănd-o unui om atăt de plăcut şi de bine crescut ca Valerianu.

De la venirea Mariei in Piatra, o mulţime de tineri ĕşi puseserĕ ochii pe dĕnsa, dar ea se arăta atăt de rece cu ei in căt nici unul nu 'ndrăsnea să meargă mai departe cu curtea. Cu toate acestea, intr'o seară, la teatru, unde se juca «Barbara Ubric» şi «Vlăduţul Mamei», piese minunate şi

jucate de actori străluciţi, maiorul Protici indrăsni să'i spue verde 'n faţă că'i este dragă şi că ar lua-o in căsătorie. Maria crezu că maiorul şuguieşte şi bufni de rîs; Protici nu respunse nimic şi urmă a se purta cu dênsa ca şi mai nainte, ca şi cum nu s'ar fi intêmplat nimic intre ei. Locotenentul de pompieri, Arsenie Mihăilescu, fu mai şiret; el se pusese bine mai intăi cu cuconul Dimitraki şi apoi cu cucoana Agripina, şi le dădu a 'nţelege că a strâns şi el ceva parale şi că'i merge foarte bine cu pompieria. In adevěr, de la numirea lui, ěşi făcuse trăsură, avea cai foarte buni, vizitiu imbrăcat ungureşte, şi ţinea cu chirie o casă bine zidită şi incăpătoare a cinstitului zaraf Solomon Vortmann. Dar cucoanei Agrigina ěi trebueau altfel de gineri şi Maria găsea că domnul locotenent, pe lăngă că e mojic, nu are cea mai mică invěţătură.

Singurul om, cu care Maria putea să mai vorbească ceva, dar mai mult ca să 'şi treacă vremea, era těněrul prezident Sotir. El trecuse mai mult sau mai puţin căte-va examene in Belgia şi la urmă căpătase chiar o diplomă de licenţă, cu care se intoarse 'n ţară. O diplomă e puţin lucru când cine-va nu e decât inteligent şi invěţat, dar e foarte mult din potrivă, dacă soarta l-a inzestrat cu vre-un moş sau vre-un alt neam cu inriurire pe lăngă guvern. Sotir era rudă cu prefectul Manolache Grozăveanu şi avea şi un unchiu in Bucureşti, director la minister. Domnul director primea numai vre-o căteva sute de lei pe lună, dar găsea chipul să ţie trăsură cu luna şi să mănănce in cele d'ăntăi restaurante din capitală; nu e vorbă,

o dată fusese dat afară din slujbă pentru a unge ochii opoziţiei ; nu trecu ănsă o septămănă şi ministrul fu nevoit să 'l numească din nou.

Sotir era acum prezident la tribunal, şi, deşi nu era de loc la inălţimea funcţiei sale, tot era ce-va mai ros decăt cei-lalţi tineri din Peatra, aşa incăt Maria putea să vorbească cu dĕnsul fără a-l găsi cu desĕvărşire prost. Sotir crezu de aici că Maria 'l iubeşte şi-i făcea curte pretutindeni pe unde o intălnea, pe la Profira Petreanu şi la Aglaia mai cu seamă, unde Maria se ducea adese-ori. Sotir nu ştia nimica despre legăturile ei cu Valerianu şi se măngăea cu ideia că el e cel ăntăi cavaler din Peatra şi că Maria se va simţi foarte fericită să-l ia de bărbat.

In acest timp, cucoana Aristiţa Uluceanu scriea intr'una scrisori lui Negradi, destăinuindu'i amorurile femeii sale cu Forăscu. Negradi era acum pe deplin incredinţat de vinovăţia Agripinei : ura, mănia, resbunarea, o mulţime de patimi ii turbura in sufletul şi-l făceau atăt de posomorît căt mai nimeni nu indrăznea să-i vorbească. Agripinei ii dedea a 'nţelege că a aflat toate şi că n'are să afle la dĕnsul nici o ertare ; cu toate acestea nu 'i venea incă lui Negradi să caute o sfădălie unde să-i spună lucrul verde 'n faţă ; el se temea ca femeea lui să nu găsească desvinovăţiri, şi din această pricină aştepta vre-un prilej in care să 'şi resbune şi pe dĕnsa şi pe Forăscu.

Cuconul Dimitraki era poate mai măhnit incă decăt fratele sĕu, şi pe căt era de voios şi de hazliu mai nainte, pe atăta se schimbase de un timp incoace ; mai toată ziua stetea la cucoana Nastasia

Bogoslov, sau la femeea lui Hristea, Raluca. De se ducea seara la vre-o petrecere, nu mai istorisea nici o anecdotă; lumea credea că e sfădit cu cumnată-sa Agripina; însă nimeni nu putea să spună pentru ce.

— Dacă i-aş prinde vre-o dată, am să-i impuşc, ii repeta lui adese-ori Negradi, şi bietul Dimitraki nu ştia ce să respundă. El umbla pe lăngă Hristea, care stătea bine cu amĕndoui şoţii, şi-l ruga pentru toţi Dumnezeii să găsească vre-un chip să-i impace, şi tot-odată să sfătuiască pe Agripina să rupă ori-ce legătură cu Forăscu. Hristea insă nu mai avea de loc vreme să se ocupe cu asemenea treburi; femeea lui era şi mai bolnavă şi afacerea lui mergea căt se poate de rĕu. Ancheta rĕnduită părea a fi in potrivă, şi cu tot sprijinul prietenilor sĕi, mai toată lumea credea că Buduşcă va eşi triumfător.

In astfel de imprejurări, Negradi fu lăsat prol priilor sale gănduri; toate mişcările şi toată purarea lui dovedeau că mănia lui trebuea să isbucnească in curĕnd. Ceea ce grăbi şi mai mult aceasta, fu respunsul lui Iorgu, care ii spuse lămurit a doua-zi că el e hotărit să nu se 'nsoare nici cu Profira, nici cu ori-care altă fată din Peatra, ori-căt de frumoasă şi de bogată ar putea să fie. Negradi turbâ de mănie şi porunci fiului sĕu să plece indată la munte şi să nu mai indrăznească să se arate inaintea lui. Iorgu făgădui că va pleca a doua-zi, dar pănă 'n seară se făcu bolnav de friguri, căci nici intr'un chip nu ar fi voit să se depărteze de cucoana Adela, femeea doctorului Marinescu.

— Eu věd unde are să mě ducă băiatul ista, zicea Negradi lui Dimitraki; are să mě facă să nu-l mai privesc ca pe copilul meu!

Cănd cucoana Nastasia Bogoslov aduse rěspunsul lui Iorgu fetei lui Petreanu, aceasta leşină şi fură nevoiţi să aducă doctorul, aşea incăt vestea se respăndi indată in oraş. Arghir şi cu Săcultea, cari tremurau de frică să nu le şteargă Iorgu chilipirul, se inveseliră din nou şi plănueau cum să scape unul de altul. Săcultea se ruga lui Dumnezeu să-i cadă duşmanul in palmă la vre-un proces şi să'l radă cum ştia el! In fie-care zi intreba pe oamenii de la spital, pe cari-i cunoştea, dacă Arghir nu a ucis vre-un bolnav din greşeală, ceea ce i-ar fi pricinuit o mare plăcere; el publica adeseori in «Aurora» o mulţime de atacuri in potriva doctorului, care nu căuta de loc de plasa lui, pe unde nu se ducea decăt odată sau de douě ori pe lună. Arghir respundea şi el cum putea şi rěspăndea vorba prin tărg pe socoteala substitutului. Cum mergeau lucrurile, mai curěnd sau mai tărziu rivali, trebuiau neapărat să se bată la duel; poliţia primise ordin chiar să nu-i peardă din vedere.

Petreanu era foarte jignit de refuzul lui Iorgu şi se horără să nu mai calce 'n casă la Negradi.

El 'şi puse ochiul acum pe Sotir, crezěnd că de va da fata lui acestuia va face să crape de ciudă atăt Negradi căt şi Maria.

Intr'o dimineaţă, se arătă la curte la Negradi băcanul casei, Costea Smochină, alegětor şi librar. Pe lăngă icre, smochine şi stafide, el mai vindea din cănd in cănd şi căte-o carte, bunăoară «Misterele Londrei», traducere din Eugène Sue, «Barbara U-

brik», «Sora Ana» de Paul de Kok, şi alte minunate lucruri. Smochină era singurul librar din Peatra şi vota mai 'nainte cu opoziţia, pe când era sărac, şi in colegiul al IV; dar de când 'i mergeau mai bine treburile, se dĕdu in partea guvernului. El venise să reguleze oare-cari socoteli. Negradi, care devenise mult mai sgârcit decât inainte, găsi că băcanul i-l incărcase cu o grămadă de bani; afară de aceasta, pentru o mulţime de datorii, Costea nu putea să infăţişeze nici o ţidulă, căci cucoana Agripina trimetea pe nică pe ceas slugile la băcănie fără a le da nici o hârtie, aşa incât aceştia o furau pe de o parte şi băcanul pe de alta. De aici se născu mare sfădălie intre băcan şi Negradi. Cucoana Agripina fu chemată şi ea faţă, dar nu putu să dovedească nici intr'un chip cât cumpărase de la băcan in timp de mai bine de douĕ luni de zile. Vrĕnd-nevrĕnd, Negradi fu nevoit să plătească lui Costea şi toată ciuda se revărsă asupra femeii sale.

După această intĕmplare toată lumea părea pot somorîtă in casă-feţele Agripinei şi-a lui depe şi Negradi să vedea că are să se intĕmple ceva. Cuconul Dimitraki umbla in coace şi 'ncolo fără a-şi afla locul, şi spuse lui Iorgu să ia sama la tatăl sĕu, a cărui purtare nu prevestea a bine. La dejun, cucoana Agripina nu veni de cât pe la mijloc. aşa incât trebui să-i incălzească din nou nişte bucate. Cu toţii tăceau; Maria auzise şi ea de sgomotul de dimineaţă şi se uita cu teamă, când la Negradi, când la mama ei; Iorgu, care trebuea să plece in acea sară, stătea tăcut lângă moşul sĕu; acesta 'i făcea intr'una cu cotul. Intr'un târziu,

după ce nu rostise nici un cuvênt in tot timpul măncărei, Negradi zise femeii sale:

— Am uitat să-ţi spun dumitale că peste doĕ zile plecăm la Bucureşti; mi se pare că ţi-am vorbit de mult despre aceasta, dar imprejurările m'au silit să tot amăn minutul plecării. Maria are să vină cu noi.

— Mi se pare că ştii ce 'ţi-am respuns cănd a fost vorba de plecare, respunse cucoana Agripina.

— Cred că mĕ cunoşti in destul pentru ca să aibi in minte că o dată ce am hotărît ceva e sfănt şi nici dracu n' ar putea să mĕ facă să mĕ intorc. Prin urmare cer să fiu ascultat...

— Cere asta dela slugi, iar nu dela mine.

— Ia bine seama ce vorbeşti, intimpină Negradi roşindu-se la faţă ; după toate cele intĕmplate şi vorbite prin lume, deşi nu ţi-am spus nimica dumitale, ar trebui să fii mai supusă şi să aibi mai multă ruşine.

— Pe semne nu eşti in toate minţile ; mai bine ai căuta să aibi dumneata ruşine şi să nu 'mi vorbeşti aşa inaintea copiilor şi-a slugilor.

In acest timp cuconul Dimitraki făcu semn unei slugi să iasă afară, ceea ce nu impedică pe celelalte să asculte la uşă.

— Te-ai cam trecut cu şaga, respunse Negradi şi mai furios ; nu ştiu ce m'ar impedica să te fac de rîs şi de batjocură inaintea tuturor.

— Pe dumneata ai să te faci, nu pe mine.

— Vorbă multă sĕrăcie, poimăine plecăm la Bucureşti.

— Pleacă sănĕtos, eu nu's nebună ca dumneata.

— Ce-ai zis? strigâ Negradi turbat de mănie şi se repezi asupra femeii lui.

Dimitraki i se puse 'n cale şi Maria 'i căzu 'n genuchi; atunci Negradi voi să asvĕrle cu-o farfurie.

— Femee ticăloasă ce eşti, na! Dar farfuria se sfărămă impreună cu o oglindă de mare preţ. Cucoana Agripina fugise'n altă odae, şi Negradi, pentru a-şi astămpăra mănia, sparse toate farfuriile şi mobilele de prin casă; masa era resturnată, butelcile, vasele şi celelalte zăceau in hărburi pe jos; scaunele erau prăvălite, şi Negradi, cu ochii incruntaţi in sănge, voi să se repeadă in odaia femeii sale; de-abia Iorgu şi cu cuconul Dimitraki reuşiră să-l ţie.

Frăsina Alimpici, care căuta toate chipurile să facă rĕu atăt lui Negradi căt şi lui Forăscu, găsi cu cale să smomească in acea zi o slugă de-a deputatului şi să-o trimeaţă la advocat ca din partea lui Negradi. Sluga ruga pe cuconul Mitică să poftească pe la curte, fiind-că avea să-i spue boerul ceva. Forăscu avu ăntăi oare-care teamă, dar după ce stătu căt-va timp pe gănduri, se hotări să se ducă, fără a 'ntreba insă mai ăntăi pe slugă cine a trimis'o. Soarta voi ca el s'ajungă la curte tocmai indată după sfădălia dintre Agripina şi bărbatul ei. Negradi eşi furios inaintea lui:

— Ce cauţi aici, tălhariule?

— Nu m'ai chemat? respunse avocatul ingălbinindu-se.

— Piei la moment dinaintea mea, dacă nu voești să te omor.

— Inainte de-a mě trata astfel, aşi dori să ştiu care-i pricina.

— Vrai să ştii care-i pricina? poftim! răcni Negradi, dăndu-i o palmă. Aici Ion! Vasile! Mai mulţi argaţi veniră 'n grabă. Forăscu tremura şi nu putea să zică un cuvěnt.

— Trăntiţi-l la pămĕnt, ticălosul! aşa! dăi! ţipâ Negradi lovindu-l plin de turbare. Intr'un minut capul şi măinile avocatului erau in sănge.

Cucoana Agripina, care aflase de cele ce se petreceau, leşinâ, şi Maria alergâ disperată prin casă. Dimitraki şi cu Iorgu voiră să scape pe avocat, dar Negradi le răcni:

— Nici un cuvěnt! fugiţi de-aici că fac o poznă!

De-abia 'ntr'un tărziu scăpă bietul avocat mai mort.

IX.

După aceste intĕmplări, Negradi şi cu Agripina nu mai puteau să ducă casă. Agripina, disperată şi plină de ură in potriva bărbatului ei, ne mai ştind ce să facă şi socotind că toate s'au sfirşit intre dĕnşii, alergă acasă la Forăscu, pe care 'l găsi in pat, şi-l rugă pentru toţi Dumnezeii să-o despartă de un om care, după spusa ei, mai curĕnd sau mai tărziu, trebuea negreşit s'o omoare. Noroc că Săftica, femeea avocatului, nu era in acel minut acasă căci, s'ar fi 'ntĕmplat ceva 'ntre ele.

Forăscu remase inmărmurit cănd vĕzu pe amanta

lui la dênsul; el o sfătui să se 'ntoarcă in grabă şi să bage bine seama nu cumva să fie vĕzută de cineva; cât despre despărţenie, o incredinţă că va face precum dorea ea. Agripina insă nu vrea cu nici un chip să se mai intoarcă inapoi la Negradi şi alergă la o vară a ei, pe care o rugă s'o ţină la dênsa cât-va timp, până se vor mai linişti treburile.

Negradi, pe de altă parte, era pe deplin hotărit să nu'şi maĭ vadă femeia; el nu vorbea incă de despărţenie; dar toată lumea inţelegea că acolo trebuiau s'ajungă lucrurile. De curênd ĕi sosiseră mai multe depeşi care'l chemau urgent la Bucureşti spre a mări numĕrul celor cari votau cu guvernul. Ministerul avea nevoie să i se adopte câteva proiecte de legi pentru incheiarea mai multor convenţiuni şi acordarea mai multor concesiuni la streini, şi fiind că lumea zicea că umblă cu tâlhării şi că vrea să dispoaie ţara, se incercă să aibă o majoritate cât se poate mai insemnată. In aceste imprejurări, Negradi era foarte nedumerit şi se gândea dacă poate să plece la Bucureşti fără femeia lui. El poruncise cu-o zi mai nainte lui Iorgu să plece la ţaă şi se mirară cum indrăsnise să nu'l asculte. Iorgu mai trăgăni lucrurile vre-o douĕ-trei zile plângându-se că o bolnav şi multe de acestea, până, intr'o bună dimineaţă, se lăţi in oraşul Petrii o veste, care pricinui o adevĕrată revoluţie in spiritele: Iorgu şi cu Adela Marinescu fugiseră la Paris!

Toţi petrenii erau in picioarele şi se 'ntrebau unul pe altul: ce insemnează-aceasta ? Fie-care iscodea câte-o istorie şi se făcea că 'inleseră lucrul de

la inceput. Cele mai mari minciuni sburau din gură 'n gură şi lumea se 'nvărtea in jurul casei lui Negradi, doar va afla ceva sigur. Marinescu, care se 'ntorsese dela Neamţu tocmai adoua zi după plecarea femeii lui, se jură că va pleca după dênsa şi că va şti s'o prindă ori unde s'ar afla ea. Negradi era in prada furiei şi se găndea cu disperare la risipa familiei sale; femeia lui batjocorindu'i casa şi fugind de la el, Iorgu neascultănd de poruncile sale şi fugind la Paris de sigur in inţelegere cu măsa: nu'i mai remănea decăt să fie părăsit şi de Maria, ca să remănă cu totul singur pe lume!

Doctorul Marinescu lipsea de căt-va timp foarte des de pe-acasă, aşa incăt lăsase locul cu totul liber fiului lui Negradi; acesta incepuse a uita amorurile sale din Paris, şi găsea cea mai mare măngăiere in braţele Adelei, care nu mai putea să sufere pe bărbatul ei. Cu timpul, iubirea lui Iorgu pentru Adela crescu, şi nu s'ar mai fi dus la munte pentru nimica 'n lume. Işi poate inchipui cineva cari fuseră găndurile sale cănd ĕi porunci tatăl seu să plece; el vorbise de multe-ori femeii lui Marinescu şi-o ruga să fugă cu dĕnsul; la inceput ea nici nu vrea s'audă; dar cum primi veste de la bărbatul ei că are să sosească şi după ce află de hotărărea lui Negradi, ne mai ştiind ce să facă, se hotărî să urmeze pe Iorgu ori unde ar voi el s'o ducă. Cu căteva zile mai nainte cucoana Agripina găsise vre-o căteva sute de galbeni şi făgăduise băiatului ei că'i va mai găsi incă indată ce va avea nevoe, de şi nu ştiea la ce toţi aceşti bani puteau să fie intrebuinţaţi. Cănd

aflâ vestea fugirei lui Iorgu, Agripina fu pe jumĕtate supărată, pe jumĕtate voioasă, ştiind foarte bine că aceasta va aduce supărare lui Negradi.

Prin Piatra toată lumea nu vorbea decăt de aceste douĕ intĕmplări: de fuga lui Iorgu cu Adela şi de despărţirea lui Negradi de femeia sa. Cuconul Alecu nu mai eşea din casă şi nu respundea nici un cuvĕnt la nimic ce'i zicea Dimitraki.

Pe lăngă toate aceste supărări, alte nenorociri veneau să turbure cu desăvĕrşire pe Negradi. Depeşile veneau de la Bucureşti intr'una şi prefectu 'l căutase de vre-o trei ori. Procesul lui Păsăreanu era să aibă loc in curĕnd. De la moşie veneau o mulţime de veşti rele; dar mai trist decăt toate era tăcerea ce păstra negustorul bancher Haim din Galaţi, la care Negradi depusese o sumă indestul de insemnată. El ĕi scrisese mai multe scrisori cerĕndu'i bani in deosebite rĕnduri şi tot ora purtat cu vorba, pănă ce mai la urmă nu mai primi nici un respuns. De cătva timp luase hotărîrea să meargă singur la Galaţi spre a vedea cum stau lucrurile; dar atătea intĕmplări petrecute de curĕnd ĕl ţineau neclintit in Piatra. Işi poate inchipui cineva acum care fu spaima lui cănd aflâ că Haim a dat faliment. După primirea acestei veşti remase o jumĕtate de ceas ca inmărmurit şi galben ca moartea la faţă. Mai multe mii de galbeni se duceau in vĕnt şi cine ştie căte greutăţi trebuia să 'ntĕmpine de-acum inainte spre a face faţă cheltuelilor şi datoriilor! Iată fructul ostenelilor sale, iată la ce'l aduseseră nebuniile Agripinei şi acelea ale lui Iorgu, care'i

impiedicase de-a'şi priveghia afacerile! In desperarea sa, Negradi trimese la dracu şi pe copii şi pe Dimitraki şi pe prefect şi pe deputaţi cu miniştri cu tot.

Forăscu povĕţuia acum pe cucoana Agripina să ceară despărţenia şi o 'ncredinţă că va face toate chipurile sĕ-o dobăndească. Negradi află de aceasta şi mănia lui deveni şi mai mare. Tot odată auzi că advocatul are de gănd să-i facă proces pentru maltratare. De dimineaţă primi inapoi toate hărtiile privitoare la afacerea cu Păsăreanu, pe cari Negradi i-le incredinţase, astfel că totul era sfîrşit intre dĕnşii. In spre seară sosi de la munte moş Gavril, omul de incredere al lui Negradi, şi cerea să vorbească cu boerul, avĕnd a-i spune mai multe lucruri din partea vechilului Lepsischi. Acesta se arăta foarte ingrijitor de cărmuirea moşiei, de cănd află că Iorgu a fugit la Paris, ceea ce-i 'ngăduea să mai remănă mult timp incă 'n slujbă.

— Ce ai să-mi spui? intrebă Negradi rĕstit, fără a respunde la inchinăciunile moşneagului.

Moş Gavril istorisi cum treburile nu prea mergeau bine la munte; gramaticii Gălcea şi Velnescu se sfădeau intr'una, nu se mai ocupau de loc şi dĕdeau vina unul pe altul; Ştrul Aisfeld nu voea să plătească chiria inainte de sfăntul Gheorghe, şi altele. Dar ceea ce pricinuia turburare mare la moşie era că oamenii nu mai voeau să asculte de vătafi şi chiar de Neculae Brusture. De curĕnd Toader Fulger il prinsese p'acesta 'n sat şi, sub cuvĕnt că a schinjiuit mai mulţi oameni, era căt p'aci să-l omoare.

Ameţit de atătea veşti rele, sub inriurirea ată-

tlor nenorociri, Negradi 'şi perdu cumpĕtul şi sân gele ferbea intr'ênsul. Cum remase singur, incepu să se plimbe prin casă, când repede, când incet, ceea ce dovedea că era in prada unei mari turburări. Era roşu la faţă, vinele de la gât şi de la tâmple i se umflaşeră peste mĕsură, şi ochii lui inotau in sânge.

— Am să fac o poznă! zicea el către coconu Dimitraki, care se 'ntoarse 'n odaie şi era inspăimântat de starea in care se afla frate-sĕu.

— Astĕmpără-te bre omule! nu vezi că mânia nu-ţi este priitoare! Cu caracterul tĕu, dacă nu te-i stăpâni, poţi, Doamne fereşte, să te 'mbolnăveşti. Şi mai la urmă, ce atâta scârbă? Trebile la munte se pot uşor indrepta; n'ai mai auzit tu vorbindu-se de bătăi şi chiar de ucideri? Cât despre Iorgu, eu n'aşi avea aşa grijă; el e un copil şi multe i se pot erta; cu Agripina mâne-poimâine ai să te 'mpaci, căci ar trebui să fie cineva nebun ca să creadă toate minciunile câte se spun. Chestia de la Galaţi 'i cam supărătoare, nu-i vorbă; dar a da Dumnezeu şi-i câştiga inzecit şi insutit. Dacă iai lucrurile altfel, aşa-i că'ţi par mai puţin posomorîte? aşa-i că nu ai ce să-mi mai respunzi?

Negradi nu mai putea să rĕspundă nimic; ochii i se intorceau in cap şi limba lui bolborosea cuvinte neinţelese; faţa lui luase o arătare inspăimântătoare şi dĕdea din mâini, ca şi cum ar cere ajutor.

— Vai de mine, ce ai Alecule? strigă Dimitraki spăriat. Săriţi repede la doctor! strigă el la slugi, şi intr'o clipă se puse să-l desbrace şi să-i dea cele intâi ingrijiri. El trimese să inştiinţeze in a-

celaş timp pe cucoana Agripina că bărbatul ei are dambla şi o rugă pentru toţi Dumnezeii să uite tot şi să se 'ntoarne acasă, unde biata Maria tremura ca varga şi putea foarte uşor să se imbolnăvească şi ea.

Peste vr'un sfert de ceas sosi doctorul Arghir impreună cu doctorul Burdea de la spitalul de la Neamţu; ăst din urmă se afla din intêmplare in Peatra, şi cum auzi că Negradi e bolnav, alergă la dênsul. Primejdia era foarte mare pentru bêtrân; cu toate acestea Burdea incredinţă pe Dimitraki şi pe Maria că-l va scăpa. In curênd sosi şi cucoana Agripina; prinsă de remuşcare, ea ingenunchiă la patul bărbatului ei, ce părea a da puţine semne de viaţă. Hristea Cozmescu sosi şi el şi căuta să mângăe pe Maria, care nici nu'l privea. Părintele Mihalachi Prapur alergă indată la curte, ceea ce păru tuturor o rea prevestire. Prefectul Grozăveanu şi mai toţi cunoscuţii lui Negradi din Peatra trimiseră oameni să le dea lămuriri asupra boalei sale.

Această nenorocire schimbă cu totul şirul intêmplărilor, cel puţin pentru moment. Cucoana Agripina nu se mai depărta de la căpătâiul bolnavului, pe care-l ingrijea impreună cu Maria. Deabea intr'un tărziu Negradi putu fi adus din nou la viaţă, dar boala lui ameninţa să fie lungă şi nimeni nu putea să spue dacă la urmă nu trebuea să se sfîrşească prin moarte. Numai o natură de fer ca a lui putu să reziste damblalei. Acum bêtrânul era necunoscut. Faţa lui se lungise şi ingălbinise, ochii sêi erau şterşi şi buzele vinete; de abea putea să se mişte şi nu era in stare să

spună nici un cuvênt. Din când in când deschidea ochii şi arunca o privire tristă, când la Maria, când la Agripina. Aceasta luase din nou in mână gospodăria casei şi ingrijea acum şi de toate celelalte afaceri, precum şi de administrarea moşiei. Ea nu avea incredere in zilele bărbatului ei, aşa incât scrise lui Iorgu la Paris şi 'l indemnă să lase tot şi să se intoarne; il incunoştinţă de primejdia in care se afla Negradi şi-i arăta ce nevoe avea de dênsul pentru regularea averii la moartea bětrânului. Valerianu aflase de cele ce se petrecuseră in Peatra şi scrise cucoanei Agripina mângâind'o şi vestindu-i că va sosi şi el in curênd.

A doua zi se lăţi vestea in têrg că Negradi a murit. Des de dimineaţă se arătă o mulţime de lume pe la curte; cucoanele Aristiţa Uluceanu şi Frăsina Alimpici veniră şi ele, crezênd de cuviinţă să uite ori ce duşmănie in faţa unei asemeni nenorociri, părintele Mihalachi Prapur sosi intr'o fugă impreună cu diaconul şi cu dascălul, şi mai mulţi negustori jidani veniseră să iea comănzi pentru ingropare. Dar toată această lume se 'ntoarse ruşinată inapoi, căci Negradi nu le făcuse incă plăcerea să moară şi vestea nu erea de cât o minciună iscodită de Buduşcă şi de cei din opoziţie. Bětrânul era ceva mai binişor, deşi incă nu se putea spune cu siguranţă dacă va trăi.

Cucoana Agripina 'şi luase traiul de mai nainte in casă şi rechemă vr'o doě slugi de ale ei, cari fuseseră date afară de Negradi. De gospodăria casei nu mai avea vreme să ingrijească atâta, aşa incât se făcea o părăduială neauzită. Ea chemase pe Lepşischi de la munte şi 'l incunoştinţă să trimită

toate paralelecăte le avea lui Iorgu pentru ca să se poată inturna. Forăscu de-asemenea fu inştiinţat să părăsească ori ce idee de proces şi de scandale, de vreme ce lucrurile păreau a se schimba in folosul amĕndorora. «Chiar de nu ar muri Negradi, 'i zicea Agripina, tot tu ai să mĕ scapi de o mulţime de incurcături cât timp va fi el bolnav, şi afacerea nu este de lăpĕdat.»

Cu timpul Negradi incepu să se insănătoşeze intru câtva şi acum asigurările doctorului Burdea păreau că nu vor rĕmâne de sminteală. Cum 'şi veni ceva in fire, el intrebă de Iorgu dacă s'a intors şi rugă pe Dimitraki să-i scrie din partea lui; cu Agripina de şi nu vorbea mai de loc, totuşi o suferea lângă dĕnsul şi in deobşte părea că firea lui se imblânzise de când era pe patul suferinţii. Cu timpul insă cucoana Agripina 'şi reluă vechile ei relaţii cu Forăscu, cu care se intâlnea mai in fiecare zi pe furiş. Avocatul se insănătoşise şi el, deşi faţa lui păstra incă semnele loviturilor ce primise. Casa lui insă se stricase mai de tot, şi femeea lui ajunse să-i vorbească de despărţenie, lucru la care el 'i rĕspundea prin injurături şi bătăi. Biata Săftica era plânsă mai de tot târgul Petrii. Dimitraki aflase de reinoirea intâlnirilor cumnatei sale cu Forăscu, cu toate acestea nu zicea nimic şi se mărginea a nu-i vorbi de loc. Dar mai de plâns decât toţi era biata Maria; ea era desperată de cele ce se petreceau in casă şi, deşi nu auzise nimic lămurit, presimţise şi purtarea măsei; insă, in starea ei, nimeni nu era să o poată mângâia: Profira Petreanu nu mai venea pe la dânsa; la Aglaea Ma-

rinescu nu se mai putea duce, şi despre Valerianu nu mai ştia nimic; părea că o uitase cu totul şi că singurul ei vis de tinereţe, ce părea că se va realiza odată, se perdea acum printre cele-lalte iluzii.

Cum se făcu ceva mai binişor, Negradi arătă dorinţa de-a şi da demisia din deputăţie ; el spuse aceasta Mariei, singura persoană pe care putea s'o sufere mai mult timp lăngă dĕnsul şi cu care 'i plăcea să vorbească ; ea 'l desfătui zicĕndu'i că se va insănătoşa şi că in curĕnd va fi in stare să şi reia ocupaţiile.

— Nici odată! mi se pare că toate s'au sfirşit, respunse el cu jumĕtate de glas şi clătinănd incet din cap.

Cucoana Agripina primise o scrisoare dela Iorgu, in care-i făcea cunoscut că se va intoarce cät se poate de degrabă in Peatra, cu atăt mai mult cu căt aflase că Marinescu plecase după femeea lui. El se rugâ de mamă-sa să'l erte şi mărturisea singur că era foarte vinovat, de vreme ce fugise cu o femee la care nu mai ţinea acum de loc.

In acest timp se infăţişă la curte bancherul jidan Solomon Wortmann şi cerea să i se plătească sumele pe cari le imprumutase lui Negradi cu ipotecă pe moşiile sale. Negradi singur nu ar prea fi ştiut ce să facă in asemenea imprejurări ; 'şi poate inchipui cineva dacă cucoana Agripina putea să iasă din incurcătură. Doctorii rĕnduiseră bĕtrănului să nu se ocupe cătuşi de puţin, aşa incăt femeea lui remăsese singură stăpănitoare a averii sale.

In casă nu mai era nici un ban ; năzdrăvăniile

lui Iorgu, părăduelile cucoanei Agripinei, afacerea dela Galaţi şi nevoile moşiei, secaseră tot. Wortmann cunoştea foarte bine toate acestea, şi infăţişindu-se la curte, avea planul sĕu hotărit de mult. Deputăţia lui Negradi nu mai putea să-i slujească acum la nimic, de vreme ce datornicul sĕu nu era in stare să se ducă la Bucureşti, unde se fac şi se desfac «gheşefturile» de orice soiu ; afară de aceasta Wortmann se temea ca Negradi să nu moară, aşa incăt voea să se asigure la timp. El cerea şease mii de galbeni cu dobĕnda lor pe un na de zile, o nimica toată : vre-o mie patru sute de galbeni, ceea ce făcea la un loc peste şeapte mii. Cucoana Agripina şi cu Dimitraki incredinţară pe jidan că nu au nici o para in casă şi că ar face bine să aştepte pănă la insănătoşarea lui Negradi ; pănă atunci dobĕnda putea să meargă inainte. Jupănul Solomon nu se mulţumi de respuns şi se jură pe toţi Dumnezeii că are straşnică nevoe de bani, că altmintrelea e nevoit să dea faliment ; el dĕdea a 'nţelege că insănătoşarea lui Negradi era nesigură şi că chiar de s'ar indrepta de unde putea el să găsească o aşa sumă in incurcătura in care se afla ? Pentru a nu'l sili să ajungă la proces, Solomon sfătuea pe Agripina să caute scăpare in vinderea vre-unei moşii ; alt chip nu era şi se insărcină el singur să găsească un muşteriu indată.

Tocmai in acest timp era să se judece procesul cu Păsăreanu. Cuconul Dimitraki, in care Negradi avea toată increderea, primise o procură din partea acestuia pentru a ingriji de toate treburile ; el venea din când in când să intrebe pe

fratele sěu căte ceva și să ia vre-un sfat; cu toate acestea Solomon prin viclenia sa și cucoana Agripina prin adimenirile lui Forăscu, ajunseră să facă ce voiau cu dĕnsul. După o mulțime de impotriveli şi de necazuri, Dimitraki se hotărî, cu invoirea lui Negradi, să vĕndă frumoasa moșie Poeana, ce fusese alipită de mult timp de Luncești. Din banii prinşi pe moşie plătiră lui Wortmann, se impăcară cu Păsăreanu, ear ceea ce mai remase fu mistuit de cucoana Agripina. Astfel, in cel mai scurt timp, aproape jumĕtate din frumoasa avere a lui Negradi se perdu pentru totdeauna. Falimentul dela Galați fu inceputul ruinei ; datoria lui Solomon Wortmann și impăcarea cu Păsăreanu desĕvĕrșiră perderea. Acum nu-i mai rĕmănea lui Negradi decăt moșia Lunceștii, alcătuită in mare parte din păduri neincepute şi din stănci, care cu greu putea să aducă pe an vr-o douĕ mii de galbeni. Cuconul Dimitraki era disperat din pricina acestor nenorociri și nu știa cum să le ascundă fratelui sĕu, care le aflase pe trei sferturi

Agripina incepuse să vorbească mai des cu bărbatul ei, de şi nu mai ţineau cătuși de puţin unul la altul. Maria stetea mai toată ziua in odaia tatălui sĕu şi căuta să'l măngăe de supărări şi de boală prin vorbele cele mai dulci şi printr'o ingrijire adevĕrat iubitoare. Părea că boala tocise firea cea rea a lui Negradi și'l făcuse mai simţitor decăt inainte şi aplecat spre induioșare. Rugămintele şi lacrimile Mariei isbutiră insfărşit să dobăndească de la dĕnsul iertarea lui Iongu, cu tocmeala insă să se intoarcă inapoi şi să caute de moşie pănă la insenătoșarea sa.

— De-ar da Dumnezeu să mě indrept, zicea el Mariei, la primăvară mě intorc iar la munte şi 'n doi ani de zile recapăt ceea ce-am pierdut.

— Da tată, ai să te indrepţi degrabă şi ai să e faci şi mai sănătos decăt erai inainte; aerul de munte şi lucrul au să'ţi redea puterea şi noi cu toţii avem să te ascultăm şi să te ajutăm in toate. Iorgu se va intoarce in curĕnd şi te-o iubi ca şi altă-dată; şi eu să vezi ce gospodină am să mĕ fac şi cum am să ţin bine socotelile; n'ai să mai ai nevoe de scriitori.

Intr'o dimineaţă, fără a fi inştiinţat pe nimeni din casă, sosi Iorgu din străinătate; el părăsise deja pe Adela Marinescu; vre-o căteva sĕptĕmăni de traiu cu densa ĕl săturase detot de gospodărie şi'şi relua viaţa lui de mai nainte, uşoară şi fără cel mai mic dram de seriositate. Iorgu nu fugise la Paris cu Adela fiind c'o iubea, ci mai mult ca să supere pe tatăl-sĕu şi să facă să vorbească lumea de dĕnsul, lucru intru care reuşi pe deplin. In Paris, el căutase cătva timp pe vechea lui amantă şi după multe cercetări aflâ că se căsătorise c'un negustor de vinuri din Bordeaux. Iorgu ar mai fi stat foarte mult timp in strĕinătate cu Adela, dar vestea imbolnăvirei tatălui sĕu şi dorinţa de-a pune măna pe moştenire căt mai degrabă, ĕl făcură să lase tot şi să vie. In urma sa, doctorul Marinescu ĕşi găsi consoarta, şi drept bună-dimineaţa ĕi trase o bătaie chiar in capitala Franţei şi se jurâ că va da o lecţie minunată şi ademenitorului ei. Prin Peatra acum incepuse vorba despre despărţirea ce avea să fie in curĕnd intre doctor şi femeia sa.

Spre a se feri de ori-ce scandal, Iorgu se duse indată la munte. El se săturase cu totul de streinătate şi pentru o clipă părea că se cuminţise de-a binele. Plecănd din Paris, el se aştepta să găsească pe tatăl-sĕu dormind de somnul cel vecinic; deci simţi oare-care nemulţumire cănd se incredinţă că lucrurile pot să se schimbe; setea de bani 'l cuprinsese de tot şi nu mai visa alt decăt aur şi avere; de cătva timp se hotări să se 'mbogăţească cu ori-ce preţ, fie pe socoteala tatălui-sĕu, fie chiar insurăndu-se cu Profira Petreanu, pe care cu douĕ luni mai nainte n'ar fi luat'o pentru-o Domnie.

Pe cănd aceste lucruri se petreceau in familie la Negradi, unde incepuse să predomnească impăcarea, lumea vorbea foarte mult de reaua purtare a lui Forăscu faţă cu femeea lui. De curĕnd cucoana Săltica pusese măna pe-o scrisoare de-a Agripinei către Mitică, şi advocatul, in loc să'i respundă la dojenirile şi la cuvintele ei de desperare, găsi de cuviinţă să'i inchidă gura iarăşi cu bătaia. Impreună-vieţuirea devenise peste putinţă intre dĕnşii şi nu puteau să găsească scăpare decăt imitănd pe Marinescu: adecă intr'un proces de despărţenie.

Vremea incepuse să se 'nmoaie şi iarna cu ninsorile şi gerurile ei părea că se găteşte de plecare, deşi omĕt era ăncă pretutindeni şi frig adeseori. Săniile cu zurgălăii sburau incă pe stradele Petrii şi partidele de cărţi se urmau cu aceeaşi regularitate ca şi 'n lunile trecute.

Ajutorul de primar Savel Cămărăscu ceruse pe Aglaea, cumnata doctorului Marinescu şi prie-

tinile ei, se bucurau că au să'şi facă rochii noĕ şi au să joace la nuntă. Profira Petreanu nu uitase incă cu desĕvĕrşire pe Iorgu şi nu putea să se hotărască a lua pe Miluţă Sotir, de şi nu găsea nimic de zis impotriva bobocelului Petrii. Prezidentul nu mai făcea acum curte Mariei, fiind că zestrea acesteia se micşorase foarte mult in timpurile din urmă, dar mai cu seamă fiind că Petreanu mai suise incă zestrea fiicei sale cu trei mii.

Căt despre cei doi rivali, Arghir şi Săcultea, se vorbea că se mai bătuseră incă odată şi că Arghir era hotărit să nu se mai bată la duel cu duşmanul sĕu, deşi acesta ĕl ameninţase că'l va omori ca p'un căne dacă va refuza să se infăţişeze pe teren.

X.

Hristea Cozmescu se cam intrecuse in tălhării in timpul administraţiei sale; cu toată bună-voinţa, nici prefectul, nici ministrul nu mai puteau să'l scape, şi darea in judecată deveni neapărată. Când intră cineva intr'o slujbă, se face oricum un soiu de invoială tăcută intre stăpănire şi slujbaş, prin care acesta are dreptul de-a fura până la o margine oare-care şi guvernul datoria de-a tăcea. Uneori insă, când opoziţia este prea tare şi când hoţia-i prea vĕdită, stăpănirea se vede nevoită a face căte-o jertfă pe ici pe colea.

In zadar alergă bietul Cozmescu pe la toţi oamenii cu inriurire din Peatra şi le făgădui vrute şi nevrute; in zadar căută să se pună bine cu

membrii din anchetă sau să alerge la Bucureşti; toate fură de prisos, şi Hristea fu dat in judecată şi silit să se infăţişeze inaintea juraţilor. El ĕşi luă de avocat pe Mitică Forăscu, care'i făgădui că va face minuni pentru a l scăpa. Acum remănea lucrul să se 'nţeleagă Hristea sau prietinii lui de-a dreptul cu juraţii, căci de la o asemenea inţelegere atĕrnă achitarea sau osăndirea fostului primar. Dar aceasta era foarte greu, când vom socoti care era insemnătatea şi renumele persoanelor insărcinate cu inalta misiune de-a in ăţişa dreptatea poporului.

Juraţii alcătuiesc un nobil aşezămĕnt; aici nu mai ai a face cu voinţa unui singur om, care toată viaţa nu face alt-ceva decăt să osăndească. Un asemenea om, cu căt osăndeşte mai mult, cu atăt i se pare că-şi-a indeplinit mai bine datoria. Inloc d'un om ar putea să fie doi, şi rĕul ar fi acelaşi. La juraţi e altceva; aici doi-spre-zece semeni de-ai dumnitale te judecă, şi cine poate să te judece mai bine decăt semenii dumitale? Aici nu mai ai a face cu oameni ce umblă toată ziua (uneori şi seara) după subtilităţi juridice. Semenii dumitale habar n'au de astfel de lucruri; ei judecă după bunul simţ, ori simţul comun, ori după nici un simţ, şi treaba e gata.

Eată lista celor doisprezece juraţi, căzuţi la sorţi, cari erau să judece pe Hristea : Gavril Bursuc, cunoscutul prezident al delegaţilor la alegerea lui Negradi ; onorabilul domn Ikim, care in momentele lui libere se indeletnicea cu precupeţia ; Costea Smochină, librarul local al Petrii ; Ştefanachi Rugină, cu barba boită cărămiziu ; prea isteţul

maior Protici; Cigulea, neimpăcatul jucător in cărţi; Costică Uluceanu, fostul vameş la Prisăcani; Scarlat Alimpici, fostul scriitor; vestitul poet Vasile Bogoslov; Haralamb Ţibichi, alt băcan; făclierul Sava, şi un personagiu cunoscut in Peatra sub numele de «fratele lui Sinică». (Sinică era cel ăntăi scripcar din ţinut). Dintre aceştia, Ikim, Hărăluţă Ţibichi, Sava şi Smochină, erau din suflet pentru clientul lor Hristea, care cumpărase atătea lucruri dela dĕnşii! Şi mai la urmă de ce i-ar fi fost impotrivă? Hristea nu le făcuse lor nici un rĕu şi cine putea să ştie dacă măine sau poimăine el n'ar fi venit din nou la putere? Cei-lalţi fură căştigaţi de mai nainte prin deosebite chipuri, dar aceasta nu atingea intru nimic conştiinţa lor, căci ei şi-o vĕnduseră de-atătea ori, incăt mai că nu o aveau de loc. Costică Uluceanu insă şi Scarlat Alimpici erau cu totul impotriva lui Cozmescu şi ar fi vrut să-l spănzure dacă ar fi putut; partea lor trebue deci să fie mai mare, de şi prefectul vorbise insuşi cu dĕnşii şi le făgăduise că-i va pune din nou in slujbă.

In sfirşit, ziua judecăţii veni şi mai toată lumea «bună» din Peatra se grăbi să fie faţă la o asemenea intĕmplare. Sala era plină: doamne imbrăcate frumos o umpleau de strălucire; boerimea avea locurile cele mai indemănatice, iar prostimea stătea in picioare prin colţuri şi pe lăngă uşe.

Cei doisprezece ascultau cu sfinţenie apĕrarea lui Mitică Forăscu, pe cănd Hristea stetea de-o parte galben şi neclintit. Gura avocatului mergea ca o moară: sunetele ce scotea acest organ se grămădeau cu furie la eşirea lor şi punĕnd in miş-

care aerul loveau timpanul juraţilor, când desmerdându'l cu vorbe rugătoare, când ingrozindu'l prin cuvinte ameninţătoare.

«Da, voi părinţi de familie, voi nobili cetăţeni «ai acestei urbi, lăsa-veţi voi fără nici un sprijin «copii şi femeea desperată ai acestui om? Cine va «mai ingriji de acum inainte de creşterea şi hra«na a trei copilaşi? Şi la ţipetele lor desnădăjduite, «la lacrimile unei mume ce se află pe patul morţii, «care inimă, fie ea de peatră chiar, nu se va in«dupleca? (Multe cucoane pun batista la ochi). «Şi apoi nu vĕ gândiţi oare că dincolo de drep«tatea omenească mai este şi o dreptate Dumne«zeească? Dacă acest om e nevinovat, gândiţi-vĕ «că hotărîrea ce veţi lua se va revĕrsa in vecinic «blestem asupra capului vostru şi a copiilor voştri.» (Mai toţi juraţii au lacrimile 'n ochi şi tremură de frică, afară de unul, care parcă habar n'are de cele ce se petrec in jurul sĕu, surîde şi scrie o scrisoare).

Advocatul urmă intr'acest chip incă vre-o oră şi mai bine; in adevĕr, o pricină atât de grea cerea cel puţin trei ceasuri de pledoarie. Dacă Forăscu s'ar fi mulţămit cu un ceas, s'ar fi putut ca Hristea să nu scape cu totul teafer; două ceasuri l'ar fi scăpat mai cu desĕvĕrşire; dar trei fac să se achite şi dracul.

Şedinţa fu suspendată pentru vre-o câte-va minute, şi in acest timp prezidentul se indreptă către juratul care surîdea şi scria intr'una, şi-l rugă să-i impărtăşească şi lui notiţele ce luase. Juratul se inroşi, şi cu mare greu dĕdu scrisoarea prezidentului, care o ceti cu mânie:

«Stimabile chir Iordachi!

«Ikrili pe cari mi liai trimes nau fostu distul di proaspiti; vro doi muşteri sau supărat foc pemini. Cată de ie sama şim trimeti ceva mai aies. Zahar mai am ăncă pentru căt teva sĕptămăni; dar cim faci nacaz e că numi respunzi ci ai făcut cu cele triizăci cutii de sardeli pi cari nu liam primit?»

Prezidentul trebui să inceteze, căci şedinţa reincepea. Nu trecu mult timp şi juraţii arătară o mare oboseală şi unul din ei (foarte respectabil şi care 'şi făcuse din comerţul luminărilor o adevĕrată specialitate) era aproape să adoarmă. Il apucase pe bietul om leşinul la stomac, aceasta i se intĕmpla intot-deauna de căte ori 'şi strica tabietul. Dumnealui era deprins să mănănce de obicei la cinci şi acuma erau aproape şeapte şi jumĕtate! Un somn, (fie căt de mic,) putea numai s'ăi redea puterile perdute.

Cănd veni rĕndul juraţilor să-şi dea părerea, feţele lor se inveseliră, căte-va minute numai 'i despărţea incă de momentul cinei. Sub această inriurire imbucurătoare, cu toţii dĕdură un verdict negativ.

Astfel se sfirşi o zi despre care petrenii 'şi vor aduce mult timp aminte, dar mai cu seamă Forăscu şi Hristea, cel intăi fiind că căştigase una din izbănzile sale cele mai strălucite, şi cel de-al doilea fiind că scăpase de inchisoare.

Sdrobit insă de supărare in tot timpul căt dură procesul lui Hristea, cucoana Raluca simţia că fie care clipă ce se scurge o apropie mai mult de sfirşitul vieţii. Intr'o caldă dimineaţă a lunei Mar-

tie, pe când nu se aştepta nimene din casă, ea 'şi dĕdu sufletul fără cea mai mică durere şi capul ei căzu pe umeri ca şi cum ar fi voit să doarmă; ea adormise de somnul cel vecinic. Nimeni nu 'şi poate face o idee despre supărarea de care fu coprins Hristea Cozmescu, când vĕzu că tovarăşea vieţii sale 'l părăsise pentru o lume mai fericită. Toată lumea putea să se incredinţeze că-i părea foarte rĕu de una ca asta, şi dacă cine-va ar fi voit să ia sama mai de aproape, ar fi descoperit desigur şi câte-va lacrimi in ochii sĕi. Prin prejurul lui se invĕrteau mai multe neamuri şi cunoscuţi cari căutau să-l mângăe.

— Aşa a vrut Dumnezeu, zicea părintele Mihalachi Prapur, ştie el ce face; am putea să ne sclifosim fiule ani intregi, degeaba! s'a dus, s'a dus, şi pace bună; să căutăm mai bine de acum de cei vii.

Unele cucoane voiau să dovedească că au ţinut la biata Raluca şi pe lângă că plângeau intr'una mai găseau incă şi prilegiul de a răcni şi a spune lucruri de acestea:

— Of! of! of! sermana femee! ce durere, ce durere să'şi lase copii şi bărbatul şi să se stingă aşa ca o lumânare; ţi se sfâşie inima când te gândeşti la dĕnsa! aşa de bună femee şi s'o stingă Dumnezeu!

Cucoana Nastasia Bogoslov, care cunoştea de mult timp pe Raluca şi o iubea ca pe o fată a ei, era desnădăjduită şi era să leşine când veni să sărute moarta.

— Scoală Raluca! ţipa cucoana Nastasia, aibi milă de copilaşi şi nu te duce aşa de la noi.

Cealaltă lume stetea tristă prin prejur, unii tăcuţi alţi vorbind căt se poate de incet intre ei.

De altmintrelea cucoana Nastasica ingriji de toate cele trebuitoare pentru ingropare; pe dênsa o durea din suflet că Raluca murise fără lumănare, fără preot şi fără cea mai mică impărtăşire, curat ca un căine. Vêduva protopopului priveghiase scăldarea moartei, găteala ei, precum şi cumpărarea de testemele şi de lumănări, aceste din urmă dela făclierul Sava; ea se mai tocmi cu chitarul Chiriac pentru patru mari colive şi o mulţime nenumêrată de colaci mari şi mici. Afară de părintele Mihalache Prapur cu diaconul şi dascălul sêu, erau chemaţi pentru ingropare şi alţi preoţi, aşa cum se cuvine unui mort cum se cade. Calicimea de prin Peatra se veseli şi ea la o asemenea veste şi aştepta cu nerăbdare ziua imormêntărei.

De dimineaţă clopotele incepură a suna pe la biserici; oamenii insărcinaţi cu tragerea lor le smunceau intr'una, ca şi cum ar fi voit să le scoată din loc; ei erau plătiţi bine, căci in această privinţă Hristea nici nu voea să audă de economie. Dar şi vuetul era mare; o mulţime de clopote mai mici sbărnăeau fără ragaz şi prin zinghenitul lor asurzitor se auzea mai rar şi glasul clopotelor mari. Lumea incepuse să se adune in casă la Hristea, ce stetea galben şi gănditor intr'o odae din fund; mai mulţi prieteni 'l inconjurau şi căutau să'l intărească impotriva nenorocirei ce 'l lovise.

Ograda era plină: colivele şi colacii erau aduse pe năsele; in mijlocul colivelor erau implăntate lumănări; şi pe lăngă colaci erau puse beţe cu pomi; lumănări legate cu testemele se impărţeau

pe de altă parte pe la preoţi şi dascăli ; in fundul ogrăzii steteau mai mulţi calici, ţinĕnd prapurele şi sfădindu-se intre dĕnşii. Unul mai cu seamă batjocorea groaznic pe un altul, fiind-că 'i zmucise praporul cu sfântul Ion, aşa incât fu nevoit să poarte fanarul. In acest timp sosise şi muzica primăriei, alcătuită din patru ţigani, trei nemţi, doi români şi trei unguri, sub conducerea domnului capelmaistru Matzovetzsky, un leah surgunit. Preotul insărcinat să citească intr'una *stălpii* la căpătăiul moartei se sculase şi cea-laltă preoţime se adunâ imprejurul sicriului pentru *ictenie*.

Ţipetele şi vaetele lui Hristea Cozmescu, a copiilor, a neamurilor şi a cucoanelor, nu impiedecară pe ciocli să ridice sicriul şi să-l scoată in ogradă peste pănza intinsă pe pragul uşei. In curănd cu toţii eşiră afară, prapurele şi colivele se puseră in mişcare, muzica incepu să cănte un marş funebru şi preoţii, imbrăcaţi in veştminte aurite şi cu lumănările in mănă, să urmeze pe moartă. Pe la respăntii convoiul se oprea pentru prohod şi atunci răcnetele şi plănsetele incepeau şi mai tare. Peste vre-o jumĕtate de oră moarta fu adusă la biserică, in ograda căreia se opri muzica şi unde aştepta o mulţime de lume. După prohod şi căntarea vecinicei pomeniri, sicriul fu adus la groapă, scoborăt inăuntru, stropit cu vin, şi ceremonia se sfărşi prin cuvintele obicinuite: «Pecetluim această groapă pănă la a doua inviere!» Impărţeala pomenilor se măntui şi ea printr'o bătae cumplită intre calici.

Fac foarte rĕu bărbaţii ce se inchid in casă după moartea femeii lor şi vĕrsănd şiroae de lacrămi s'arată nepăsători la toate măngăerile ce

pot să le vină din afară. De pe cea-laltă lume nu se mai intoarnă nimeni pe acest pămênt, şi lacrămile şi ţipetele noastre nu mai ajung până la urechia acelora pe cari i-am iubit. După ce 'şi plăti tributul sĕu de scârbă şi de desperare, Hristea, intărit de sfaturile părintelui Mihalache şi a cucoanei Nastasia, găsi că e zadarnic de-a se mai intrista cine-va pentru un lucru hotărât. Aşa fusese scris şi lucrurile nu mai puteau să se schimbe. Mai mulţi prietini chiar, vĕzĕndu-l cam galben la faţă, 'l rugară să mai iasă prin lume, ca să poată găsi uitarea nenorocirei ce 'l lovise. Pentru a-i indatori, Hristea nu mai şedea de loc acasă; in adevĕr, putea el să privească cu mulţumire odaia unde murise tovarăşa tinereţii sale? de aceea 'l intâlneai pretutindenea: la Marinescu, care, după ce mai trase vre-o douĕ bătăi Adelei, se impăcă cu dênsa şi trăiau ca şi mai nainte; la Lascarachi Petreanu, dar mai cu seamă la Alecu Negradi. Cât despre judecată şi de perderea cinstei sale, nu mai remâne indoială că nu-i vorbea nimeni şi că era primit in toate casele cu cea mai mare bucurie, ca şi cum nu s'ar fi intêmplat nimic.

Boala lui Negradi dura intr'una şi mult timp trebuia incă bĕtrânului spre a se putea insănătoşa pe deplin. El incepuse insă a se gândi la trebi, la nenorocirile sale, precum şi la chipul prin care ar putea să'şi refacă starea.

— Drept să-ţi spun, dragă Hristea, ori care alt om ar fi perit in locul meu după atâtea supărări şi boclucuri; Dumnezeu insă s'a indurat de mine şi mĕ bucur măcar că m'am impăcat cu familia;

Agripina parcă e alta decănd m'am imbolnăvit şi de la Iorgu primesc cele mai bune ştiri. Cum mĕ voiu face mai bine, mĕ pun pe lucru, şi să crape dracul, ştiu eu cum am să căştig ear bani...

— Căt despre asta nici nu mĕ 'ndoesc, respunse Hristea cam cu jumĕtate de glas.

— Ceea ce mĕ supără insă, e că deocamdată nu am o para chioară şi nicăiri nu pot să găsesc un ban; tălharul cel de Solomon, după ce mi-a măncat atăta avere, acum nu vrea să mĕ mai imprumute decăt cu dobăndă de trei-zeci la sută; dar nici eu nu-s nebun să mĕ potrivesc lui. De nu ar fi făcut Dimitraki gogomănia să se 'mpace cu Păsăreanu pe cănd eram bolnav, tot aveam astăzi cu ce s'o duc; dar aşa, poftim om cu stare, şi cănd 'i căuta 'n pungă — tufă!

— Cuconu Lascarachi n'ar putea oare...

— Lascarachi? Mi-ai adus aminte şi de dĕnsul; altă neghiobie din partea lui Iorgu! Nu ştii că nu 'mi mai calcă 'n casă de cănd cu istoria insurătoarei?

— Vĕd şi eu că-i cam greu de scos la capăt; dar mĕ mir cum naiba să n'ai dumneata pe nimeni in oraş să-ţi facă bine cu ceva?

— Pe cine vrei să am?... Doar pe tine.

— Pe mine? zise Hristea tresărind de mulţumire.

— Ce te miri? Ai o stare indestul de frumoasă, pentru ca să poţi imprumuta vre-o doĕ sau trei mii de galbini...

— Da, am şi eu vro douĕ-spre-zece mii de galbini...

— Dacă nu şi mai mult; parcă nu ştiu că ţi-a mers bine la primărie.

— Vorbă să fie, că tocmeala 'i gata! Mai mult am perdut decăt am căştigat; ei, hai să punem patru-spre-zece mii, dar fii sigur că n'am mai mult...

— Şi nu-ţi ajunge poate?

— Pentru mine da, dar mai ştii ce poate să se 'ntĕmple măne-poimăne? doar n'am să remăn burlac toată viaţa.

— Şugueşti Hristachi?

— Nu şuguesc de loc; deşi mi-a murit nevasta de curĕnd, dar eu am de mult gănduri de insurătoare, şi trebue să ştii că nu's din aceia cari umblă după zestre mare.

— Imi vine să'mi fac cruce cănd te-aud; nici nu s'a rĕcit bine mormĕntul Raluchii şi te găndeşti să iai pe alta?

— Ce să fac? am şi eu o inimă şi-s sătul pănă 'n găt de viaţa care am dus'o; am avut eu pănă acum vre-o mulţumire, vre-un ceas de linişte? tot doctor şi doftorii, necazuri şi supărări, şi nimic alta; mi-a venit şi mie vremea să mai resuflu....

— Dacă-i aşea, fă cum te-a ajunge capul; dar mai intăi găndeşte-te la mine şi spune-mi dacă poţi să mĕ 'mprumuţi cu vr'o sumă?

— Aşi putea să fac mai mult decăt atăta pentru dumneata, cucoane Alecule.

— Nu te 'nţeleg...

— Dacă ai vrea, bine m'ai inţelege... eu 'ţi spun că am de gănd să mĕ 'nsor, că nu caut zestre aşa de mare şi că aş putea să fac mai mult pentru Dumneata de căt să te 'mprumut numai cu bani; am vorbit destul de desluşit, mi-se pare!

Negradi se sculă puţin intr'un cot şi se uită incremenit la Cozmescu.

— Te-aud şi nu'mi vine să te cred.

— Iţi jur că-ţi vorbesc din fundul inimii, urmă Hristea inflăcărat, ceea ce 'ţi spun acum e o tană ascunsă de mult in sufletul meu; mi-e dragă duduia Maria şi m'am jurat că nu-mi trebue altă femee pe faţa pămĕntului şi a'şi fi 'n stare să mĕ ucid dacă nu mi-ai da-o. Uite, sunt voinic incă, am avere insemnată şi am să mai căştig incă o mie de galbeni intr'o afacere; dacă mĕ primeşti de ginere, 'ţi pun toată averea mea la dispoziţie; poţi să faci ce voeşti cu dĕnsa şi să o bagi in moşie pentru ca să recapeţi ceea ce ai perdut.

— Ce vrai să'ţi respund. Aşa sunt de surprins, incăt nu'mi vine să zic nici da nici ba; mai intăi, fiind că nu ştiu ce găndeşte Agripina şi Maria, de un asemenea lucru, şi al doilea fiind că mĕ tem de tine insuţi, să nu te fi apucat aşa vr'un gust fistichiu, care să nu dureze mult timp.

— Vai de mine! ce vorbeşti? pe ce vrai să mĕ jur, omule?

— Mie nu pot zice că 'm-iar displăcea lucrul, fiind că te cunosc de atăta timp şi te-am vĕzut la treabă; dar nu ştiu fata ce-o zice.

— Duduca Maria zice ce'i zice dumneata; mai la urmă las' pe mine c'o induplec eu cu cucoana Agripina. Ştiu că nu i-a căzut nimeni tronc la inimioară ca să nu mĕ vrea; şi miri aşa mai de soiu n'are să prea găsească prin Piatra, căci, intre noi să rĕmăie cucoane Alecule, zestre mare nu ai să'i prea dai...

— Asta să'ţi treacă din minte; dacă i-oiu da patru

mii de galbeni, să te socoteşti fericit. Dar ce dracu am de vorbesc aşa? par'că s'ar şi fi regulat lucrul intre noi.

— Ca şi regulat; dacă mi-o dai dumneata pe duduca Maria, atunci e ca şi a mea; haide, spune un cuvênt, şi să'ţi sărut măna ca la un socru.

Negradi stătu puţin pe gănduri, apoi respunse:

— Căt despre mine, aibi parte de dĕnsa.

— Amin, să dea Dumnezeu, zise Hristea inveselit, şi sculăndu-se sărută de doĕ ori măna lui Negradi. De-acum mĕ duc să mĕ 'nţeleg cu cucoana Agripina.

Patima lui Hristea era de mult timp inrădăcinată in sufletul seu; acest om, care nu iubise nici odată in viaţa lui, care nu privea lucrurile decăt din puntul de vedere al căştigului ce puteau să'i aducă, se simţi de-odată cuprins de focul dragostii; el nu se uitase la inceput decăt la banii Marici, sau cel puţin dragostea lui era impărţită intre dĕnsa şi zestrea ei; dar cu timpul el prinse s'o iubească cu de-abinele, şi acum ar fi luat'o chiar de n'ar fi decăt numai doĕ mii de galbeni.

Agripina ştia de mult cari erau găndurile lui Hristea, de vreme ce acesta ĕi dedese adeseori a 'nţelege că'i place copila şi că este hotărit a o lua indată ce va remănea vĕduv. Ea visase altfel de miri pentru Maria, căreia 'i deduse o educaţie din cele mai bune, şi iubirea ei de mamă pricepuse intru cătva legăturile dintre dĕnsa şi Valerianu, şi tot ar fi privit c'un ochiu mai bun căsătoria fiicei sale cu transilvăneanul, decăt cu Hristea. Insă, in mijlocul imprejurărilor ce turburaseră familia lor, se vedea că dorinţa lui Hristea avea mare nevoe

să se 'mplinească, chiar de n'ar prea fi voit iubita lui Valerianu.

Nici nu'i venea Agripinei să se impotrivească făţiş lui Hristea, căci acesta avea o armă puternică in măna lui; la cea mai mică duşmănie a viitoarei lui soacre, Hristea o amenința să spună tot bărbatului ei şi să'l incredinţeze că relaţiile ei cu avocatul, in loc de-a fi incetat, urmează ca şi mai nainte.

— Bine, Hristaki, să presupunem că Negradi şi cu mine ne-am invoit la ceea ce ne ceri tu; dar ai uitat că'ţi trebue şi 'nvoirea Mariei?

— Nu vreau să ştiu eu de-acestea; pune-te şi dumneata s'o 'nduplecă; arată'i că nu se mai insoară nimeni din amor in ziua de astăzi, că'i trebue un bărbat stătut cu mintea coaptă, dar nu vr'un turburat fără nici un căpătăiu; mai fă-o să 'nţeleagă că zestrea ei s'a micşorat de tot şi că nu are s'o ia nimeni aşa numai pentru ochii dumnisale; că invoindu-se să'mi fie soţie, scapă şi pe tatăseu de mare primejdie, şi alte lucruri de acest soiu, cari 'ţi-or mai trece prin minte.

— Dar dacă n'a vrea nici intr'un fel?

— N'a vrea de voe, a vrea de nevoe; dar Maria nu-i Iorgu, să'şi facă de cap şi să nu asculte de nimeni.

— Eu am sĕ fac toate chipurile, dar mĕ tem foarte mult să nu fie vre-o păreche de ochi la mijloc.

Maria nu cunoştea nimica din cele ce se urzeau in jurul ei şi nici nu i-ar fi trecut prin minte că Hristea ar putea să o ceară vre-o dată in căsătorie. Şi de căte ori 'şi aducea aminte de dĕn-

sul 'şi-l inchipuia ca pe un om urât, neplăcut, supărăcios, fără invěţătură şi cu un caracter rěutăcios. De sigur că ea nu visa un astfel de mire; altele erau visurile ei; dar ceea ce o intrista pentru moment era temerea de-a nu le vedea implinindu-se nici o dată. Valerianu plecase de mult din Peatră şi veşti de la el nu mai avea; şi Maria se 'ntreba: oare 'şi va mai ţinea el cuvěntul, sau va face precum mulţi obicinuiau? De la Agripina, de la Iorgu, nu putea să mai afle nimic şi nici nu-i venea să 'ntrebe, căci s'ar fi tradat prin glasul sěu, prin roşeaţa feţei sale. In singurătatea in care trăia, in lipsa de ori ce prietene, 'şi poate inchipui ori cine cât de intristată trebuia să fie biata Marie. Turburarea ei era mare şi nici Sotir măcar nu venea din când in când să stea de vorbă cu dênsa; de câteva zile insă ea luă seama că Hristea vine foarte des prin casă, că ţine necurmate sfaturi cu Negradi şi cu cocoana Agripina, şi pe lângă aceste că incepe să se invěrtească şi 'n jurul ei şi să-i spună lucrurile cele mai deşanţate, căci 'i era teamă să vorbească lămurit.

Câte-va zile după intrevorbirea lui Negradi cu Hristea, Maria stetea singură in salonul cel mare şi se uita intristată afară: era pe la toacă şi vremea părea foarte posomorită; cerul era acoperit de nouri şi zăpada amestecată cu glod se topise puţin şi ingheţase. Zilele babei trecuseră şi de acum lupta se incinsese intre iarnă şi primăvară, şi, cu toată asprimea vêntului, se vedea că aceasta din urmă va eşi in curênd triumfătoare.

Hristea intrase tiptil in salon şi se apropiă pe

nesimţite de Maria, care tresări indată ce-'l vĕzu lăngă dănsa.

— Aşa-i că te-ai spăriat, duducă?

— Nu.

— Stai de mult mata aice ?

— Da.

— Eşti supărată pe mine ?

— Ba de loc ; dar nu prea am cheĭ astăzi; 's-foarte «agasată.»

— Apoi de ce nu spui mata moşului ce ai; ştii căt ţin eu la mata şi ce nu aşi face ca să nu te mai vĕd posomorătă !

Hristea voi să ia măna Mariei şi să se apropie mai mult de dĕnsa, dar ea se indepărtă cu repeziciune.

— De ce mĕ urăşti atăta, duducă Marie? Cănd ai şti ce vreau eu să fac pentru mata, sunt sigur că m'ai iubi.

— Domnule Hristea, poţi fi incredinţat că nici nu te urăsc, nici nu te iubesc.

Hristea se apropiă din nou de dĕnsa.

— Cu timpul ai să vezi mata cum are să 'ţi-se schimbe ideile.

— Nu te 'nţeleg, domnule Cozmescu.

— Nu-mi mai zice domnule, că mĕ supăr ; eu aşi voi să ne imprietinim de tot ; să ţii şi mata la mine, cum ţiu eu la mata. Nu ar trebui să mĕ refuzi aşa in toate, mai ales tocmai acuma cănd coconu Alecu e in aşa primejdie de sănătate şi de bani. Duşmanii lui ştii că i-au făcut o mulţime de şotii şi o dudue pupuică ca mata e ameninţată să rĕmănă fără zestre ; ştii că eu m'am chivernisit ceva şi am pus ceva parale de-o parte, incăt am a-

juns in stare să pot ajuta pe babaia Alecu şi să pot tot-odată face o poziţie fericită unei dudue alintate şi cocolite cum eşti mata.

— Nu ştiu până acuma dacă tată-meu stă atăt de rĕu; dar nu pricep ce au a face paralele dumitale cu fericirea mea!

— Nu pricepi un lucru atăt de simplu? Apoi bine, nu 'ţi-a vorbit cucoana Agripina?

— De ce să 'mi vorbească?

— Mĕ mir că nu ţi-a vorbit, respunse Hristea posomorăt şi trimiţĕnd pe cucoana Agripina in găndul sĕu la toţi dracii. Eu, o rugasem să-ţi spue matale că, de şi nu's aşa de tĕnĕr, tot am inimă verde şi's destul de hazliu şi de mucalit ca să nu-i fie nimenui urăt cu mine; că am ceva stare, că am de gănd să mĕ 'nsor, şi că mi-am pus ochii pe... ghici pe cine?

— Nu voiu să 'mi dau această osteneală, zise Maria ingălbinindu-se de-odată, căci inţelese planurile lui Hristea şi acum i se lămurea toată purtarea lui de mai nainte.

— Apoi mi-oiu da-o eu atuncea: pe mata.

— Vĕd că ţi-ai pus in minte să mĕ necăjeşti astăzi, domnule Cozmescu; de aceea mĕ eartă dacă, fiind indispusă, nu pot sta mai mult timp la vorbă cu dumneata. Şi zicĕnd aceste, Maria se sculă şi eşi repede din salon. Hristea remase in picioare neclintit şi se uita la uşa pe unde eşise fiica lui Negradi; dacă ar fi apropiat urechea de odaea ei, de sigur că ar fi auzit un plăns inăbuşit; el 'şi inchipuia insă că Maria sau e prea tĕnără, sau că 'şi bate joc de dĕnsul. De Valerianu uitase cu desĕvărşire.